

पाक्षिक

वार्षिक वर्गणी रु. २५

वर्ष ८ वे, अंक २२ वा

किंमत १ रुपया

६ मार्च १९९२

शेतकरी संघटक

केंद्रीय अंदाजपत्रकात अर्थमंत्र्यांच्या शेतीविषयक घोषणा

राष्ट्राच्या भरभराटीचा शेती हा पाया आहे आणि त्यामुळे शेतीक्षेत्रातील उत्पादनवाढ व रोजगारनिर्मिती जलद गतीने होण्याची हमी नसलेला, आर्थिक विकासाच्या नावाने घेतलेला कोणताही पवित्रा यशस्वी होऊ शकणार नाही. ग्रामीण भागाच्या आर्थिक परिस्थितीमध्ये परिवर्तन घडवून आणल्याशिवाय ग्रामीण भागातील वाढत्या श्रमशक्तीला पुरेशी रोजगारनिर्मिती होईल अशी अपेक्षाही करता येणार नाही.

यासाठी जमीन सुधारणेच्या उपायांची परिणामकारक अंमलबजावणी, पाणीपुरवठा व जलनिःसारणासाठी भरीव गुंतवणूक, पाणी नियोजनाच्या पद्धतींमध्ये सुधारणा, जमिनीचा पोत खालवण्यावर नियंत्रण, पतपुरवठ्याची व्यवस्था अधिक बळकट करणे आणि शेतीविषयक विस्तार व संशोधन कार्यक्रमांमध्ये सुधारणा इत्यादी बहुविध लक्ष्ये ठेवून शेतीक्षेत्राबाबत पवित्रा घेणे आवश्यक आहे.

शेती हा राज्य सरकारांच्या अखत्यारीतला विषय असल्याने या प्रयत्नांचा मोठा हिस्सा राज्य सरकारांना उचलावा लागणार आहे आणि आम्ही अशी आशा करतो की राज्य सरकारे या कार्यक्रमाला उच्च प्राधान्य देतील. केंद्र शासन, राष्ट्रीय विकासकार्यक्रमाच्या महत्त्वाच्या घटक असलेल्या वेगवेगळ्या 'गरीबी हटविण्या'च्या योजनांना अर्थसहाय्य व प्रोत्साहन देण्याचे चालू ठेवण्यास बांधील आहे.

शेतीक्षेत्रातील उत्पन्न व रोजगार वाढविण्याच्या दृष्टीने ग्रामीण भागात कृषिउत्पादनावर आधारित नवीन उपक्रमांना साहाय्य करणे आवश्यक आहे. यासाठी प्रायोगिक स्वरूपात लहान शेतकऱ्यांचे 'कृषिउद्योग व्यापार संकुल' सुरू करण्याचा सरकारचा विचार आहे. अशा संकुलाच्या उभारणीसाठी रिझर्व बँक, कृषि विकास बँक, औद्योगिक विकास बँक यांमार्फत अर्थसहाय्य दिले जाणार असून हे संकुल 'स्वायत्त संस्था' या स्वरूपाचेच असेल. शेतीउत्पादनासंबंधी सर्व विकास मंडळे, शेती व शेतीउत्पादनावर आधारित उद्योगांसंबंधी सार्वजनिक क्षेत्रातील महामंडळे, खाजगी क्षेत्रातील कंपन्या, शास्त्रीय संशोधन संस्था व शेतकऱ्यांच्या संघटना या सर्वांचे प्रतिनिधी या 'कृषिउद्योग

व्यापार संकुला'त असतील.

हे संकुल आर्थिक कार्यक्षमता, पर्यावरणातील समतोल आणि सामाजिक समता या तत्वांवर काम करणार असून १९९२-९३ सालासाठी देशभरात १२ मोठे प्रकल्प राबवील.

या प्रकल्पात राज्य सरकारचा व शेतकरी कुटुंबाचा उद्योजक म्हणून महत्त्वाचा संयुक्त सहभाग असेल. या प्रयोगातील एक वर्षाच्या अनुभवावरून हा कार्यक्रम देशभरासाठी विस्तारित केला जाईल. आता शेतीव्यवसाय हा केवळ अधिक धान्य उत्पादन करणारा न राहाता ग्रामीण भागात अधिक रोजगार व अधिक उत्पन्न मिळवून देणारा बनवून देशाच्या कृषिइतिहासात नवीन प्रकरण सुरू करणे आवश्यक आहे.

शेतीक्षेत्रावरील नेहरूनीतीचा अंमल

चालूच ठेवणारे अंदाजपत्रक

— शरद जोशी

गेल्या वर्षभर डांगोरा पिटण्यात आलेली मुक्त अर्थव्यवस्था केंद्र शासनाच्या १९९२-९३ च्या अंदाजपत्रकात विगर- शेतीक्षेत्रापुरतीच मर्यादित ठेवण्यात आली आहे. देशातील किंमतपातळी खाली ठेवण्यासाठी मोठ्या प्रमाणावर शेतीमालाची आयात करण्याची तरतूद या अंदाजपत्रकात आहे. या आणि यासारख्या आजपर्यंत चालत आलेल्या नेहरूनीतीच्या धोरणांचा अंमल शेतीक्षेत्रावर चालूच ठेवण्याचा शासनाचा इरादा या अंदाजपत्रकावरून दिसतो.

अंदाजपत्रकातील प्रस्तावात निर्यातीस प्रोत्साहन मिळावे म्हणून उल्लेखनीय प्रस्ताव कोणताच नाही; निर्यातीच्या बाबतीत सर्वाधिक सक्षम अशा शेतीमाल उत्पादनांच्या निर्यातीस प्रोत्साहन देणारा तर नाहीच नाही.

अर्थमंत्र्यांच्या अंदाजपत्रकी भाषणाच्या पहिल्या भागातील निवेदने आणि दुसऱ्या भागातील प्रस्ताव यांच्यामधील परस्परसंबंध शोधून सापडणे कठीण आहे.

आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधी, शासनाची अनिश्चित राजकीय स्थिती आणि आरडाओरड करणारे नेहरूनीतीचे पाठीराखे या तीन विभिन्न घटकांचा प्रभाव पडलेले या वर्षीचे हे अंदाजपत्रक म्हणजे एक मनोरंजक तारेवरची कसरतच आहे.

(मूळ इंग्रजीवरून भाषांतरित)

शेतकरी संघटक

पान क्रमांक १

६ मार्च १९९२

शेतीसंबंधी

अंदाजपत्रकी प्रस्ताव

- ★ १५ कीटकनाशकांवरील कर ११० टक्क्यांवरून ७५ टक्क्यांपर्यंत उतरविणे.
  - ★ कीटकनाशकांतील दोन महत्त्वाच्या मूळ घटकांवरील आयात कर १२० टक्क्यांवरून ६५ टक्क्यांपर्यंत उतरविणे.
  - ★ तीन महत्त्वाच्या घटकांवरील एक्सार्ज ड्यूटी संपूर्णपणे रद्द करणे.
  - ★ तेलविया, भाजीपाला, फुले, कंद, शोभेची झाडे, फळझाडे, कडधान्ये त्यादींच्या वियाण्यांवरील आयात कर रद्द करणे.
  - ★ भाताच्या रोपांच्या लावणीयंत्रांवरील आयात कर ८० टक्क्यांवरून ४० टक्क्यांवर उतरविणे.
  - ★ रासायनिक खतांवरील अनुदानाचे धोरण त्यासंबंधीच्या समितीचा निर्णय येईपर्यंत आहे तसेच चालू ठेवणे.
- (इकॉनॉमिक टाईम्स, १ मार्च १९९२ वरून संकलित. संकलन - शशिकांत बोरवके)

जि.प. व पं.स. निवडणुका

शेतकरी महिला आघाडी व शेतकरी संघटनेच्या अपक्ष उमेदवारांचे यश

जिल्हा	जि.प.	पं.स.
नागपूर	५	९
वर्धा	५	१०
चंद्रपूर (वरोरा)	३	६
(राजुरा)	३	७
अकोला	२	२
नांदेड	२	४
परभणी	२	२
लातूर	१	—
नाशिक	१	१५

(विजयी उमेदवारांची ही संख्या २९ फेब्रुवारी ९२ पर्यंत शेतकरी संघटनेच्या मध्यवर्ती कार्यालयाकडे उपलब्ध झालेल्या माहितीवरून देण्यात आली आहे. संपूर्ण व नाववार माहिती उपलब्ध झाली नाही.)

नाशिक जिल्ह्यातील कांदा आंदोलन

डिसेंबर १९९१ पासून सातत्याने घसरत जाणाऱ्या कांद्याच्या भावासंबंधी नाशिक जिल्ह्यातील शेतकऱ्यांनी शासनाकडे अनेक वेळा निवेदने देऊनही फेब्रुवारी ९२ च्या मध्यावर कांद्याच्या भावाच्या पातळीने लासलगाव मार्केटमध्ये नीचांक गाठला. त्यामुळे हवालदील झालेल्या शेतकऱ्यांचे गाऱ्याणे शासनापुढे मांडण्यासाठी शेतकरी नेते व शेतकरी संघटनेचे माजी अध्यक्ष श्री. भास्करराव वोरवके (भाऊ) यांनी लासलगाव मार्केट कमिटीच्या आवाऱात शनिवार दि. २२ फेब्रुवारीपासून बेमुदत उपोषणास सुरुवात केली. श्री. शरद जोशी यांनी तारा करून पंतप्रधान, संरक्षणमंत्री व महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री या तिघांना शेतकऱ्यांसमोर उभ्या राहिलेल्या समस्येची जाणीव देऊन सरकारी यंत्रणेमार्फत खरेदी सुरू करून कांद्याला भावाचे संरक्षण देण्याची व्यवस्था करण्याची विनंती केली. दि. २४ फेब्रुवारी रोजी शरद जोशींनी लासलगाव येथे जाऊन उपाषेणास बसलेल्या भाऊंची भेट घेतली व तेथे जमलेल्या शेतकऱ्यांना मार्गदर्शन केले व भाव मिळवायचा असेल तर लढण्याची तयारी ठेवायला पाहिजे असे सांगितले. लासलगाव मार्केट कमिटीच्या अधिकाऱ्यांनी भाऊंनी उपोषण सोडावे यासाठी शरद जोशींनी त्यांचे मन वळवावे अशी विनंती केली. त्यावेळी शरद जोशी म्हणाले की, 'रास्त भावात खरेदीची व्यवस्था न होताच, संघटनेच्या सर्वोच्च पदावर काम केलेल्या भाऊंना असे करावयास सांगणे हा त्यांचा अपमान आहे.' दि. २६ फेब्रुवारी रोजी पोलिसांनी भाऊंना अटक करून त्यांच्या प्रकृतीचे कारण दाखवून नाशिकच्या सरकारी जिल्हा रुग्णालयात भरती केले व तेथील डॉक्टरांमार्फत त्यांना सलाईन देणे सुरू केले. त्यामुळे भाऊंनी उपोषण सोडल्याचे जाहीर केले.

भाऊंच्या अटकेच्या निषेधाऱ्हा लासलगाव महाविद्यालयातील शेतकरी विद्यार्थी संघटनेने या अटकेचा निषेध म्हणून २७

फेब्रुवारी रोजी महाविद्यालय बंद केले.

२७ फेब्रुवारी रोजी लासलगाव येथे दुपारी १ वाजता शेतकऱ्यांचा मेळावा झाला. या मेळाव्यास भाऊंसह सर्वश्री. रामचंद्रबापू पाटील, मोहन गुंजाळ, ब्रदीनाथ देवकर, राजेंद्र डोखले, जिल्हाप्रमुख गणपत कातड व महिला आघाडीच्या कार्यकर्त्या सौ. स्मिता गुरव व सौ. निर्मला जगझाप यांनी मार्गदर्शन केले. या मेळाव्यात आंदोलनाचा पुढील कार्यक्रम घोषित करण्यात आला. त्याप्रमाणे नाशिक जिल्ह्यातील प्रत्येक तालुक्याच्या ठिकाणी तहसिलदार कार्यालयासमोर कांदा ओतून तेथे धरणे धरण्याचा कार्यक्रम ठरविण्यात आला.

या निर्णयाप्रमाणे २७ फेब्रुवारी रोजी येवला, २८ फेब्रुवारी रोजी चांदवड येथे तहसिलदार कार्यालयासमोर शेतकऱ्यांनी कांदा नेऊन ओतला व धरणे धरले. त्याचप्रमाणे येवला व चांदवड येथील शेतकरी विद्यार्थी संघटनेने तेथील महाविद्यालये त्या दिवशी बंद ठेवली.

२९ फेब्रुवारी रोजी नाशिक येथे खासदारांच्या घरासमोर कांदा ओतून तेथे धरणे धरण्यात आले.

दरम्यान, २७ फेब्रुवारीपासून लासलगाव येथे शेतकरी संघटनेचे कार्यकर्ते श्री. शिवाजीराव राजोळे यांनी बेमुदत उपोषण सुरू केले.

इतके सर्व होऊनही शासन योग्य ती कारवाई सुरू करित नाही. त्यामुळे अधिक तीव्र आंदोलनाची तयारी करणे आवश्यक आहे म्हणून आंदोलनाचे नेते श्री. रामचंद्रबापू पाटील यांना दि. २ मार्च १९९२ रोजी श्री. शिवाजीराव राजोळे यांनी उपोषण सोडण्याची विनंती केली व सध्याचे आंदोलन स्थगित केल्याची घोषणा केली.

(प्रतिनिधी)

आवेष्टित वस्तू व प्रक्रिया

— श्री. पल्लोड, पुणे

“शेतकरी बंधू आणि प्रक्रिया” हे जवळचे नाते निर्माण होत आहे. प्रक्रिया आणि आवेष्टित वस्तू हे प्रस्थापित नाते आहे. म्हणूनच प्रक्रिया करून विक्री करणाऱ्या शेतकरी मित्रांना आवेष्टित वस्तू आणि त्या विषयीचे कायदे याची जवळून ओळख करून द्यावयाचा हा एक प्रयत्न आहे.

सध्याचा जमाना पॅक वस्तूंचा आहे. बाजारात जावे नी चटकन हव्या त्या वस्तूचे पॅकेट, डबा किंवा बाटली, बरणी वा पिशवी घेऊन यावी, त्यावर छापलेले निर्धारित पैसे द्यावे. निवडणे, टिपण्याची कटकट नाही, चाळणी लावण्याची मेहनत नाही, वस्तू घरात आणावी, उघडावी आणि सरळ वापरावयास घ्यावी. सर्व काही चटपट तयार नि आयते. खाण्यापिण्याच्या सगळ्या वस्तू अशा पद्धतीनेच विकत घेण्याकडे दिवसेंदिवस ग्राहकांचा कल वाढत आहे. आणि यांत वाढच होत रहाणार आहे. आपणांस वाचून आश्चर्य वाटेल पण मोठ्या शहरांत चक्र गव्हाचे पॅक करून विकले जाते. गतीमान जीवनात वेळेस असणारे अनन्य साधारण महत्त्व लक्षांत घेता पॅक वस्तूंचा जमाना येणे अगदीच स्वाभाविक आहे.

ग्राहक वाजवी दोन पैसे जास्त द्यावयास तयार आहेत पण त्या बदल्यात त्यांना उत्तम प्रतीची वस्तू आणि चोख वजन हवे आहे. अशा वस्तूंची खरेदी ग्राहक मोठ्या प्रमाणावर करित असताना त्यांचे हित जपण्यासाठी केंद्र सरकारने “वजन माप कायदा व त्याखालील आवेष्टित वस्तूंचे (पॅकेज्ड कमोडीटी) नियम” तयार केले आहेत.

उत्पादक, आवेष्टित वस्तू तयार करणारे (पॅकर्स), वितरक आणि व्यापारी-वर्ग या कायद्याशी संलग्न आहे. या कायद्याच्या अंमलबजावणीसाठी सरकारने स्वतंत्र खातेही निर्माण केले आहे. संपूर्ण देशभर त्याची अंमलबजावणी देखील

कडकपणे केली जाते.

अशा पार्श्वभूमीवर जे सर्वसामान्य शेतकरी बंधू आणि आया-वहिणी निगडीत आहेत, व्यापाऱ्याच्या माध्यमातून ज्यांचा संबंध थेट ग्राहकाशी येणार अशा सर्वांना किचकट कायद्याचा शब्द न शब्द माहिती असणे मुळीच आवश्यक नाही. प्रत्येक वाक्याची चिरफाड करण्याची आवश्यकता पण नाही. पण आपल्याला नियमांचे पालन करावयाचे आहे म्हणून आवश्यक तेवढा व्यावहारिक अर्थ माहित असणे नितांत आवश्यक आहे. कायद्याचे अज्ञान असणे हा गुन्हा समजला जातो आणि अशा चुकांची

चतुरंग शेतीतील माजघर शेती व व्यापार शेती यासाठी आवश्यक माहिती

मोठी किंमत मोजावी लागते. ही व्यापक भूमिका दृष्टीसमोर ठेवून वाचता येणाऱ्या सर्वसाधारण व्यक्तीस हा विषय समजून द्यावयाचा हा एक प्रयास आहे.

जनमानसाच्या मनांत ज्या सर्वसामान्य शंका निर्माण होतात त्याचा मागोवा घेऊन आणि दैनंदिन व्यवहारातील प्रत्यक्ष उदाहरणे घेऊन हा विषय सोपा करण्याचा हा प्रयास आहे. शेतीमालावर प्रक्रिया करून ग्राहकांपर्यंत पोहोचविणाऱ्या शेतकरी वर्गास आवश्यक नियमांची माहिती होईल असा विश्वास वाटतो.

उत्पादक, आवेष्टित वस्तू तयार करणारे, प्रक्रिया करणारे पाच-सहा वस्तूंचा व्यापार करणारे असतील पण अनेक वस्तूंचे ग्राहकच असतात. सर्वांच्या हितासाठी असणाऱ्या या कायद्याचे सर्वांनी पालन करावे.

आवेष्टित वस्तू :- खरेदीदाराच्या अनुपस्थितीमध्ये ज्यावेळेस एखादी वस्तू

आवेष्टित (पॅक) करण्यात येते की ज्यामुळे आतील वस्तू, त्याची प्रत, वस्तूचे वजन किती आहे, त्याचे मूल्य किती आहे हे समजत नाही आणि असे वेष्टण फोडल्याखेरीज किंवा त्याचे तोंड उघडल्याखेरीज वस्तुविषयीची आवश्यक माहिती मिळत नाही, अशा वस्तुस आवेष्टित वस्तू (पॅकेज्ड कमोडीटी) म्हणतात.

सर्वप्रकारच्या आवेष्टित वस्तूंना (पॅकेज्ड-कमोडीटी) हे नियम लागू आहेत. या कायद्याची व्याप्ति संपूर्ण भारत वर्षात आहे.

सर्वसाधारण दररोजच्या पहाण्यांत आणि वापरांत येणाऱ्या वस्तूंची यादी आपण पाहिली म्हणजे आपणांस ही गोष्ट लक्षात येईल. उदाहरणार्थ काडेपेटी, तिखट, हळद, मसाल्याचे पॅकेट, धना पावडर पॅकेट, मीठाचे पॅकेट, वनस्पती तुपाचे पॅकेट वा डबा, विविध तेलाच्या बाटल्या-डबे, सावण, त्याचा क्रीस, मिठाईचे डबे, ब्लेड्स, सोंदर्य प्रसाधने, इलेक्ट्रिकच्या वस्तू, पिशव्यातून बंद केलेली धोतरे, पातळे, तयार कपडे, बेडशीट्स, उशांचे अग्रे, शेव्हींग क्रीम, टूथपेस्ट, ब्रश, पाव, कापूर, उदबत्ती, हिंगाची डबी, रंग, सूत, दोरा-रीळ, सॉस, जाम, जेली, पापड, वड्या, सांडगे, तपकीर, तंबाखू, विडी, सिगारेट वगैरे वगैरे.

जर कागदाच्या पिशवीत मैदा भरला व नंतर त्या पिशवीचे तोंड स्टॅपल केले किंवा घाईच्या वेळेत बाजाराच्या दिवशी स्वतःच्या व ग्राहकाच्या सोयीसाठी व्यापाऱ्याने पाव किलो, अर्धा किलो साखरेच्या पुड्या दोन्याने बांधून ठेवल्या तर मैदा आणि साखरेच्या पुड्यांचा समावेश या कायद्यांतर्गत होतो. ग्राहकाची फसवणूक होऊ नये, आवेष्टित वस्तुमध्ये काय माल आहे, किती माल आहे हे जाणून घेण्याचा हक्क ग्राहकाला आहे. म्हणून ग्राहकाचे हित जपण्यासाठी हे नियम करण्यात आले.

लेबल व कायदेशीर माहिती :-

आवेष्टित वस्तूत लेबलवर किंवा पिशवीवर खालील माहिती असणे आवश्यक आहे.

9) उत्पादक किंवा जेथे उत्पादक विक्री करणार नसेल तेथे पॅकरचे नाव

- आणि पत्ता,
- २) वस्तूचे सर्वसामान्य नाव.
  - ३) आतील वस्तूचे निव्वळ वजन, मोजमाप किंवा संख्या (द्रवपदार्थाचे मोजमाप आणि पापड, आगकाडी यांची संख्या)
  - ४) ज्या महिन्यांत आणि वर्षात वस्तू पॅक केली असेल तो महिना आणि वर्ष.
  - ५) विक्रीची किंमत.
- ज्या वस्तूच्या संदर्भात आकार (साईज) महत्त्वाचा असेल तर त्याचीही अधिक माहिती देणे आवश्यक आहे. उदाहरणार्थ, होजीयरी व तयार कपडे, कार्बन बॉक्समधील कार्बनची लांबी किंवा वायर बंडलमधील वायरची लांबी देणे आवश्यक आहे. वस्तूच्या अनुषंगाने अन्य माहिती देण्याचे नियम असतात, तर अशीही माहिती देणे आवश्यक आहे.

उदा. २ सें.मी. २ एम.एम. १०० नग, २ सें.मी. ४ एम. एम. १०० स्कू. नाव आणि पत्ता स्वच्छ व ठळकपणे कळणारा हवा. पूर्ण नाव आणि पूर्ण पत्ता द्यावयास हवा. नाव म्हणजे ज्या नावाने व्यवसायाची नोंदणी झाली असेल किंवा व्यवसाय चालतो ते नाव द्यावयाचे असते. पूर्ण पत्ता म्हणजे जर कंपनी असेल तर जेथे कंपनीचे नोंदणीकृत कार्यालय असेल तेथील पत्ता द्यावयाचा असतो. म्हणजे घर क्रमांक, इमारतीचे नाव, रस्त्याचे नाव, शहर, पिनकोड आणि राज्याचे नाव. मालाची विक्री भारताच्या बाहेर होणार असेल तर शेवटी आपल्या देशाचे नाव. “भारत” किंवा “इंडिया” द्यावयाचे आहे. पॅकेज अगदीच छोटे असेल व त्यावर पूर्ण नाव, पत्ता, छापला जाणे शक्यच नसेल तर फक्त अशाच वेळी त्यावर कंपनी ज्यामुळे ओळखली जाते तो मोनोग्राम किंवा सिम्बॉल दिला तरी पुरेसा आहे.

महिना - वर्ष

आवेष्टित वस्तू ज्या महिन्यांत/वर्षात पॅक केली असेल तो महिना आणि वर्ष अक्षरात किंवा आकड्यात किंवा दोन्हीत देता येते.

उदा : अक्षरांत किंवा आकड्यात

- जानेवारी १९९२, १/१९९२
अपवाद
महिना आणि वर्ष ही माहिती खालील वस्तूवर देण्याचे कारण नाही.
- १) द्रव स्वरूपात असणाऱ्या दुधाच्या बाटल्या, शीत पेये, सरबते, फळांची पेये इ. की जे सेवनानंतर ग्राहक परत करतो अशा बाटल्या वस्तू वगैरे.
  - २) पाव
  - ३) अनकॅन्ड पॅकेजेस् - भाजीपाला, फळे, लोणी आइस्क्रीम, चीज, मासे, मांस व तत्सम वस्तू
  - ४) धातूची वस्तू असणारी पॅकेटस्.
  - ५) पेट्रोलियम किंवा तत्सम गॅस असणारे सिलेंडर्स.
  - ६) रासायनिक खते.

विक्री किंमत :-

लेबल-पॅकेटवर छापलेली किंमत ग्राहकाने द्यावयाची किंमत असते. लेबल किंवा पॅकेटवर दोन प्रकारे विक्री किंमत छापता येते.

- उदाहरणार्थ
- अ) विक्री किंमत रु. .... अधिक स्थानिक कर.
  - ब) किरकोळ विक्री किंमत रु. .... पहिल्या प्रकारात विक्री किंमत याचा अर्थ असा की, भाडे आणि केंद्रिय विक्रीकराचा त्यात समावेश आहे पण स्थानिक कर म्हणजे राज्याचा विक्रीकर आणि जकात करांचा या किंमतीस समावेश नाही. दुसरा प्रकार म्हणजे किरकोळ विक्री किंमत आणि त्याचा अर्थ असा की, त्यामध्ये सर्व प्रकारचे कर, विविध प्रकारचे खर्च याचा समावेश असून प्रत्यक्ष शेवटी ग्राहकास ज्या दराने त्या वस्तूची विक्री करण्यात येते तो दर किंवा विक्रीची शेवटची किंमत.

या नियमांतून एक अत्यंत महत्त्वाचा खुलासा देण्यात आला आहे. त्याप्रमाणे विक्री किंमतीत भाडे खर्च, केंद्रीय विक्री कर याचा समावेश होतोच शिवाय त्यामध्ये वितरक/घाऊक व्यापाऱ्याचे कमिशन, किरकोळ व्यापाऱ्याचा नफा, जाहिरात, वाहतूक, पॅकिंग, मालाची पोहोच करणे आणि तत्सम सर्व खर्चाचा समावेश होतो. याचा

सरळ अर्थ असा की, ज्यावेळेस “स्थानिक कर वेगळे” अशी किंमत असेल तर फक्त स्थानिक करच व्यापाऱ्याला ग्राहकाकडून घेता येणार.

जास्त खुलाशासाठी आपण दैनंदिन व्यवहारातील एक उदाहरण घेऊ या. समजा पावडरीच्या डब्यावर

- अ) विक्री किंमत रु. १००.०० अधिक स्थानिक कर निराळे, असे असेल
रुपये १००.०० विक्रीची किंमत
+ रुपये ००.५० ५% महाराष्ट्र राज्याचा विक्रीकर
+ रुपये ००.२० २% त्या गावाची जकात.
रुपये १००.७० ग्राहकाने द्यावयाची किंमत

ज्या गावांत जकात नाही अशा ठिकाणी ग्राहकाला हाच पावडरचा डबा रु. १००.५० ला विकत मिळेल.

ब) या उलट पावडरच्या डब्यावर “किरकोळ विक्री किंमत रु. १००=००” असे छापले असेल तर व्यापाऱ्यांस जास्तीत जास्त रु. १००=०० च घेता येतील.

विक्री किंमत छापण्याच्या नियमांस खालील बाबतीत अपवाद आहे.

- १) भाजीपाला, फळे, आईस्क्रीम, चीज, लोणी, मांस व तत्सम पदार्थांची अनकॅन्ड पॅकेटस्.
- २) द्रव दूध, दुधाचा घटक अंश असणारी सरबते, शीत पेये, फळांचे तयार रस किंवा तत्सम पदार्थ की सेवनानंतर ग्राहक त्या बाटल्या, डबे, इत्यादी पुनः भरण्यासाठी परत करतात.
- ३) अल्कोहोलयुक्त पेये किंवा दारूच्या बाटल्या.
- ४) १५ किलो किंवा १५ लिटरपेक्षा जास्त वजन-माप असणारी पशु खाद्य, तेले, तूप किंवा वनस्पती तूपाचे पॅकेटस्, डबे वगैरे.
- ५) ज्या वस्तूची किंमत सरकारने नियंत्रित केली असेल अशी कोणतीही वस्तू.

वजनाविषयीच्या विशेष तरतुदी

आवेष्टित वस्तूमध्ये वेगवेगळ्या

शेतकरी संघटक	पान क्रमांक ४	६ मार्च १९९२
--------------	---------------	--------------

प्रकारचे पॅकींग सामान वापरले जाते. ज्या वेळेस एखाद्या आवेष्टित वस्तूवर वजन छापलेले असते त्याचा अर्थ वापरात यावयाच्या वस्तूचे वजन लिहिल्याप्रमाणे असावे.

उदाहरणार्थ, खाण्याच्या मसाल्याचे पॅकेट घेऊ. त्यावर १०० ग्रॅम असे छापलेले आहे. मसाला प्लॅस्टीकच्या पिशवीत घालून सीलबंद करून ती सीलबंद प्लॅस्टीकची पिशवी कार्डबोर्डच्या पाकीटांत टाकलेली असते. याचा अर्थ एकूण वजन १०० ग्रॅम मसाला अधिक प्लॅस्टीकच्या पिशवीचे वजन अधिक कार्डबोर्ड पाकिटाचे वजन/असावयाचे हवे. जर अशा एखाद्या पॅकेटचे वजन (माल + अधिक प्लॅस्टीक पिशवी + अधिक प्लॅस्टीक पिशवी + कार्डबोर्ड पॅक) १०० ग्रॅम भरले तर तो गुन्हा होईल आणि ग्राहकाच्या विश्वासाशी प्रतारणा होईल.

आपण अनुभवाने जाणतोच की काही पदार्थावर हवेतील वातावरणाचा परिणाम होतो. आणि काही काळाने निव्वळ वजनांत घट येते. यासाठी कायद्यांत खास तरतूद केली आहे. अशा पदार्थावर “जेव्हा आवेष्टित केले तेव्हाचे निव्वळ वजन” (When Packed) असा शेर मारता येतो. या नियमाप्रमाणे ज्या ज्या वस्तूवर असा शेर मारता येतो त्या वस्तू अशा आहेत.

१) मद्यार्क, २) पशुखाद्य, ३) हिंग, ४) पाव, वन व तत्सम पदार्थ, ५) अनकॅन्ड लोणी, चीज व पीनट बटर, ६) केक, ७) कापूर, ८) दुधाचे सोडून इतर क्रीम, ९) खते, १०) फळे, ११) आईस्क्रीम, १२) पापड, साबण, १४) तपकीर इत्यादी.

वरीलपैकी कोणत्याही वस्तूच्या लेबलवर (When Packed) हा शेर वस्तूच्या वजनासोबत दिसेल आणि वाचता येईल असा छापवा. वरील वस्तू वगळता इतर वस्तूवर छापलेले वजन आणि वस्तूचे वजन यात फरक येता कामा नये.

त्याचप्रमाणे कोणती वस्तू किती वजनात पॅक करावयास हवी याचे पण नियम आहेत. (पुढील अंकात दिले जातील.)

वजनाच्या संदर्भात विशेष लक्षात ठेवण्याची गोष्ट म्हणजे काही शब्दप्रयोगांस कायद्याने संपूर्ण बंदी घातली आहे. उदा. १)

किमान (Minimum) २) पेक्षा जास्त नाही (Not More Than) ३) जवळपास (Near-About) ४) सरासरी (Average) ५) अंदाजे (Approximately) किंवा अशा प्रकारच्या अर्थाने अन्य शब्दप्रयोग; तसेच जंबो, जायंट, फुल, ह्युज, इकॉनॉमी, लार्ज, एक्स्ट्रा, किंग, किन असे किंवा तत्सम शब्दप्रयोग करता येत नाही. थोडक्यात, ज्यामुळे गैरसमज किंवा गोंधळ निर्माण होऊ शकतो अशा कोणत्याही शब्दप्रयोगास मनाई आहे.

जबाबदारी :-

पॅक वस्तूवर जी माहिती द्यावयाची असते त्याची जबाबदारी अशा वस्तूंचा जो कारखानदार / उत्पादक असेल त्याच्यावर असते. कारखानदार आणि उत्पादक यांचे संमतीने पॅकरही अशी माहिती छापू शकतो.

अधिक माहिती :-

वरील माहितीवरून आपल्या हे अवश्य लक्षात येईल की, पॅक वस्तूच्या लेबलवर नाव, पत्ता, वजन, महिना-वर्ष, विक्रीची किंमत यावरून संपूर्ण माहिती मिळतेच असे नाही. त्या वस्तूची परीपूर्ण माहिती ग्राहकांस मिळावी असाही या नियमांचा हेतू असल्याने इतरही आवश्यक माहिती द्यावी लागते. त्या माहितीचे स्वरूप त्या वस्तूवर अवलंबून असते.

उदा. :-

- १) गुलाब जामुन, वडे, ढोकळे, इडली, वगैरे बनविण्याचे मिक्स असे पदार्थ असल्यास किती गुलाबजामुन, किती वडे, किती ढोकळे त्यातून होतील ही माहिती द्यावयास हवी.
- २) सरबताच्या पुडेचे (पावडरचे) पाकिट असल्यास सरबत बनविल्यावर किती ग्लास सरबत होईल ही माहिती द्यावयास हवी.
- ३) तारेच्या कुपणाचे बंडल असल्यास १०० मिटर लांबीच्या तारेचे वजन छापणे आवश्यक आहे.
- ४) तयार कपडे, साडी, धोतरे, उशांचे अग्रे, गादीची चादर, पायमोजे, टोपी वगैरे वस्तूबाबत त्या त्या वस्तूप्रमाणे आकार, लांबी-रुंदी, गळा, छाती इत्यादी माहिती सेंटीमीटरमध्ये

द्यायल हवी.

- ५) सुताच्या बाबतीत सुताचा नंबर देणे नितांत आवश्यक आहे.
- ६) टायर-ट्यूबच्या संदर्भात आकाराचे विवरण आवश्यक आहे.
- ७) ”स्कू“ लांबी-जाडी द्यावी लागते.
- ८) फिल्म असल्यास एकंदर किती फोटो निघणार ही माहिती द्यावयास हवी.
- ९) वीजेचे दिवे व तत्सम इलेक्ट्रिक वस्तुंचे व्होल्टेज आणि वॅटेज द्यावे. आता किरकोळ व्यापाऱ्याने पॅक वस्तूंचा व्यापार, वितरण, विक्री करतांना कोणकोणत्या नियमांची कशी कशी दक्षता घेणे आवश्यक आहे, हे पाहू या. म्हणजे शेतीमालावर प्रक्रिया करून व्यापाऱ्याकडे ग्राहकांना विक्रीसाठी माल पाठवितांना आपल्याला कोठली खबरदारी पाळावी लागेल याची खास जाणीव होईल.

१) कुठल्याही मालाची खरेदी करतांना ती वस्तू या नियमातील तरतूदीप्रमाणेच आवेष्टित केलेली आहे की नाही याची खात्री करून घ्यावी. याचे मुख्य कारण असे की, नियमांचा भंग करणाऱ्या वस्तूंचा साठा, (Storage) पाठवणी (Despatch) वितरण (Distribution) आणि विक्री करण्यास बंदी आहे. एखादी अशी वस्तू असली तर ती घेऊच नये किंवा दुकानात आली असेल तर त्वरीत उत्पादक किंवा त्याच्या एजंटला परत करावी.

२) हल्ली शेकडा ९० ते ९५ वस्तूवर विक्री किंमत अधिक स्थानिक कर निराळे (Local Taxes Extra) असेच छापून येते. अशा वस्तूवर विक्रीकर आणि जकात हे दोनच कर घेता येतात. या दोन करांची जी प्रत्यक्ष रक्कम होईल तेवढीच रक्कम ज्यादा घेता येते. जर आपल्या गावांत जकात नसेल तर ते घेऊच नये.

प्रक्रियाकारांनी / उत्पादकांनी खास लक्षात घ्यावयाची गोष्ट म्हणजे, जर स्वतः उत्पादित वस्तुंचे वितरण / विक्री आपल्या जवळच्या बाजारपेठेतच होत असेल तर आवेष्टित वस्तूवर विक्री किंमत छापतांना जकातीचा विचार करून निव्वळ किंमतच छापवावी म्हणजे आपल्या व्यापारी मित्राला कोठलाही त्रास होणार नाही.

३) प्रत्येक वस्तुवर विक्रीकर व जकातीचे दर किती टक्के आकारण्यांत येते याचा ठळकपणे दिसणारा फलक दुकानांत सर्वांना दिसेल असा लावून ठेवावा. जर व्यापारी असोसिएशन असल्यास त्यांनाच हे कार्य करावयास भाग पाडावे. म्हणजे कोठल्याही व्यापारी मित्रास त्रास होणार नाही.

४) अनेक कारखानदार, उत्पादक, पॅकर्स त्यांचे दरपत्रक पुरवत असतात. अशी प्रत सदैव ग्राहकांस पहाण्यासाठी जवळ ठेवावी. शक्य असल्यास तीही दुकानांत दर्शनी भागी चिकटवून ठेवावी.

५) कागद, पिशवी, खोकी किंवा कोठल्याही प्रकारच्या पॅकिंग मटेरियलसह विक्री करणाऱ्या वस्तुचे वजन करू नये. खास करून मिठाई विक्रेत्याने हे लक्षात ठेवावे.

६) अनेक किरकोळ किराणा व्यापारी वस्तूंच्या विशिष्ट वजनाच्या (उदा. १०० ग्रॅम, २०० ग्रॅम, २५० ग्रॅम किंवा ५०० ग्रॅम) पिशव्या किंवा पुड्या आधीच तयार करून ठेवतात. हे नियमबाह्य काम आहे. असे करूच नये हे श्रेयस्कर. सरळ ग्राहकांसमोर माल बांधून द्यावा.

पण समजा, हे करणे आवश्यक असेल तर पुडी / पिशवीवर वर चर्चिल्याप्रमाणे लेबल छापून बांधणे श्रेयस्कर होईल.

७) या नियमांची अंमलबजावणी करणारे अधिकारी आपल्या ग्रहकाच्या बऱ्यासाठीच काम करीत असतात. असा एखादा अधिकारी जरी दुकानात आला, तरी घाबरून जाण्याचे काहीच कारण नाही. त्यास नीट माहिती द्यावी. त्याने जर कायदेशीर कारवाई केली तर तो जो पंचनामा करतो त्याचे पूर्ण वाचन करून, समजावून घेऊन मगच सही करावी. आपल्यावर अन्याय होत असल्याचे वाटल्यास त्वरीत वरिष्ठ अधिकाऱ्यांस त्याबाबतचे निवेदन द्यावे.

८) एखाद्या वस्तूच्या विक्री किंमतीत बदल झाल्यास वस्तुवर योग्य तो बदल करण्याचा अधिकार उत्पादक, पॅकरशिवाय कोणासही नाही. व्यापाऱ्याने हाताने किंवा स्टीकर लावून बदल केल्यास तो गुन्हा होतो. म्हणून उत्पादक / पॅकर्स त्यांचे जे विक्री

किंमत बदलाचे स्टीकर्स पुरवितात त्याचाच वापर करावयास पाहिजे. अशा स्टीकर्सवर कंपनीचा मोनोग्राम असणे कायद्याने आवश्यक आहे म्हणून असे स्टीकर्स स्वीकारतांना यथायोग्य खात्री करून घ्यावी. तसे नसेल तर आपण अडचणीत येण्याची शक्यता आहे.

भारत सरकारने संपूर्ण देशभर एकवाक्यता असावी म्हणून जो स्टॅंडर्ड्स ऑफ वेटस् अँड मेझर्स अॅक्ट १९७६ केला आहे. त्याला जोडूनच पॅक वस्तूंचे (आवेष्टित वस्तू) नियम करण्यांत आले असून त्यांची संपूर्ण आवश्यक ती माहिती आपण पाहिली.

वजन-मापांच्या अंमलबजावणीसाठी भारत सरकारने स्टॅंडर्ड्स ऑफ वेटस् अँड मेझर्स (एनफोर्समेन्ट) अॅक्ट १९८५ असा कायदा केला आहे. या कायद्याची अंमलबजावणी करण्याचे कार्य राज्य सरकारकडे सोपविण्यात आले आहे.

महाराष्ट्रामध्ये अंमलबजावणी करण्यासाठी राज्य सरकारने 'महाराष्ट्र वजन व मापे मानके (अंमलबजावणी) नियम-१९८७' असे नियम केले आहेत. आपल्या राज्यांत या कायद्याची आणि नियमांची अंमलबजावणी १ जुलै १९८७ पासून झाली आहे

वस्तू वेगवेगळ्या मानकावर विकल्या जातात. कोठली वस्तू वजनावर, संख्येवर किंवा आकारमानावर विकावयाची याची तरतूद अनुसूची चार मध्ये केली आहे ती तक्त्याप्रमाणे -

अ.क्र.	विक्रेय वस्तू	कशी विकायची
१)	एरोसोल उत्पादने	वजनावर
२)	द्रवरूप आम्ले	वजन किंवा घनफळावर
३)	संपिडीत किंवा द्रवीकृत गॅस (पेट्रोलियम गॅस वगळून)	वजन आणि नमूद केलेल्या तपमान व दाबात घनफळ
४)	लोणी, पिनट लोणी, दही, चीज, तूप इत्यादी	वजनावर
५)	विद्युत कॅबल	लांबी किंवा वजन
६)	विद्युत तार	लांबी किंवा वजन
७)	कुंपण तार	लांबी किंवा वजन
८)	सुगंधित नसलेले केस तेल	वजन
९)	फळे व भाजीपाला	संख्या किंवा वजन
१०)	भट्टी तेल	वजन किंवा घनफळ
११)	जवस तेल, इतर वनस्पती तेले	वजन
१२)	जड अवशेष इंधन तेल	वजन
१३)	औद्योगिक डिझेल इंधन	घनफळ
१४)	मध, माल्ट, एक्स्ट्रॅक्ट गोल्डन, सिरप ट्रिकल	वजन
१५)	आईस्क्रीम व तत्सम गोठवलेली उत्पादने	वजन किंवा घनफळ
१६)	द्रवरूप रसायने	वजन किंवा घनफळ
१७)	द्रवरूप पेट्रोलियम	गॅस वजन
१८)	खिळे, पेट्रोलियम गॅस	वजन

(पान ८ वर पहा)

जानेवारी/फेब्रुवारी १९९२ मध्ये लक्ष्मीमुक्ती ग्रामगौरव समारंभ झालेल्या गावांची यादी

या गावांतील शेतकऱ्यांनी आपल्या गृहलक्ष्मींच्या कष्टांची जाणीव ठेवून त्यांना जमिनीच्या हिश्यात मालकी देवून संपत्ती अधिकाराने सन्मानित केले म्हणून श्री शरद जोशींच्या हस्ते या शेतकऱ्यांचा व गावाचा लक्ष्मीमुक्ती सन्मानपत्र देऊन सन्मान करण्यात आला. जिल्हा परिषद व पंचायत समितीच्या निवडणुकांच्या प्रचाराचा काळ असतानासुद्धा त्यानिमित्ताने महाराष्ट्रभर फिरतांना श्री. शरद जोशींनी आपल्या सभा ज्या गावांनी लक्ष्मीमुक्तीचा कार्यक्रम पार पाडला आहे अशाच गावी ठेवाव्या अशी आग्रहाची सूचना केली होती. त्यामुळे, महाराष्ट्रभर लक्ष्मीमुक्ती कार्यक्रम पार पाडलेल्या दोन हजारांहून अधिक गावांपैकी काही गावी तरी ते स्वतः जाऊन त्या गावांचा सन्मान करू शकले. निवडणुकीचे वातावरण असूनसुद्धा गावागावात 'मंगल सावकारा'च्या ऋणनिर्देशाचा हा मंगलमय कार्यक्रम उत्सवी उत्साहाने साजरा करण्यात आला.

नागपूर

१. मेढा (ता. भिवापूर) (१०२)
२. भारसिंगी (नरखेड) (६७/८७)
३. नारसिंगी (नरखेड) (४७/४७)
४. जामगाव (बु.) (नरखेड) (७३/८५)
५. सहजापूर (नरखेड) (३६/३६)
६. करंजोली (नरखेड) (३२/३४)
७. तीनखेडा (नरखेड) (११४)
८. दिंदरगाव (नरखेड) (२५)
९. लोहारी सावंगा (नरखेड) (१०८)
१०. सोनोली (काटोल) (१०४)
११. खरसोली (नरखेड) (१०३)
१२. थडी पवनी (नरखेड) (१२८)
१३. बेल (उमरेड) (११०)

वर्धा

१४. आरंभा (हिंगणघाट) (८२)
१५. कवठा (आरंभा) (हिंगणघाट)

(८५/१००)

१६. वाघोली (हिंगणघाट) (१२०)

१७. गिरोली (देवळी) (१००)

यवतमाळ

१८. लोणी (नेर) (५६/७०)

१९. धानोरा (राळेगाव) (११३)

२०. राणी अमरावती (बाभुळगाव) (११५)

२१. पिंपळगाव रूईकर (कळंब) (१०१)

अमरावती

२२. खार तळेगाव (भातुकली) (१००)

२३. पळसमंडळ (नांदगाव खं.) (१०१)

२४. येरड (चांदूर रेल्वे) (१००)

२५. पळसवाडा (वरूड) (५२/६५)

२६. वरूर (वरूर) (१०४)

२७. शिराळा (अमरावती) (१०२)

२८. देवरा (अमरावती) (१०१)

२९. सावंगा (अमरावती) (५४/५४)

३०. ब्राह्मणवाडा गोविंदपूर (अमरावती) (१०९)

३१. जवळा शहापूर (चांदूर बाजार) (१०५)

३२. मासोद (चांदूर बाजार) (१०१)

३३. दोनोडा (खैरी) (अचलपूर) (१००)

३४. खल्लार (दर्यापूर) (१०१)

३५. नायगाव (दर्यापूर) (५१/६०)

३६. नरसिंगपूर (दर्यापूर) (१३)

३७. भावोरा (दर्यापूर) (३७)

अकोला

३८. हातगाव (मूर्तिजापूर) (६१)

३९. बेंबळा (कारंजा) (१०१)

४०. बपोरी (मूर्तिजापूर) (१४४)

४१. लसनापूर (मूर्तिजापूर) (३३/४०)

४२. विळेगाव (कारंजा) (७३)

४३. चरणगाव (पातूर) (१०५)

बुलढाणा

४४. वरखेड (चिखली) (८३)

४५. करतवाडी (चिखली) (७१/७१)

४६. पाटोदा (चिखली) (६०/७५)

४७. महिमळ (चिखली) (६०/९९)

४८. चिखला (लोणार) (१३१)

४९. पिंपळनेर (लोणार) (११५)

५०. कारेगाव (लोणार) (७४/७४)

५१. सावखेड तेजन (शिंदखेड राजा) (१०४)

५२. जांभोरा (शिंदखेड राजा) (११५)

५३. जऊळका (शिंदखेड राजा) (१०१)

५४. शेळगाव (आटोळ) (देऊळगाव राजा) (१३७)

५५. देऊळगाव घुबे (देऊळगाव राजा) (१४८)

५६. भरोसा (देऊळगाव राजा) (१९१)

५७. रामनगर (देऊळगाव राजा) (५६/७०)

५८. देऊळगाव मही (देऊळगाव राजा) (८०/१००)

५९. दुर्डी (ता. परभणी) (६५)

६०. कारेगाव (ता. परभणी) (१०८)

६१. अंगलगाव व धसाडी (ता. परभणी) (१०१)

६२. रूमणा (गंगाखेड) (१०१)

६३. आर्वी (परभणी) (१२५)

६४. बोरी (जिंतूर) (१८६)

६५. भोगाव (देवीचे) (जिंतूर) (१०१)

६६. किवळा (कंधार) (११७)

६७. पिंपळदरी (कंधार) (१०४)

६८. भिसे वाघुली (-)

६९. बोकनगाव (लातूर) (६७)

७०. हिप्परसोगा (औसा) (१०८)

७१. कवळी (औसा) (१०१)

७२. किनीनवरे (औसा) (१०१)

७३. नेलवाड (निलंगा) (१०५)

७४. ताडमुगळी (निलंगा) (१०७)

७५. बोरसुरी (निलंगा) (१०५)

७६. चांदोरी (निलंगा) (१०२)

७७. देवर्जन (उदगीर) (१११)

७८. चिघळी (उदगीर) (६३)

७९. कवन सांगवी (उदगीर) (१०५)

८०. उजळंब (अहमदपूर) (५६)

SHETKARI SANGHATAK
(Marathi Fortnightly)
Regd. No. 39926/83
March 6, 1992

८१. नागेशवाडी (अहमदपूर) (३५)	८९. जळगाव खुर्द (१०७)
८२. गोविंदवाडी (अहमदपूर) (१५)	९०. सुरवाडे (भुसावळ) (१००)
८३. कुंभेवाडी (अहमदपूर) (२५)	नाशिक
धुळे	९१. सौंदाणे (मालेगाव) (१३४)
८४. भाडणे (साक्री) (१०२)	९२. किकवारी खुर्द (मालेगाव) (१०५)
८५. देगाव (साक्री) (१०३)	९३. ब्राह्मणगाव (मालेगाव) (१११)
८६. लहान शहादे (-)	९४. नवे निरपूर (१११)
८७. परखेड (-)	
जळगाव	
८८. किनगाव (बु.) (यावल) (१०२)	

(पान ६ वरून)

१९) रंग (पेस्ट रंग व घन रंग सोडून) वॉर्निशेस, वॉर्निश अभिरंजके, एनॅमल्स	घनफळ
२०) पापड	संख्या व वजन
२१) पेस्ट रंग, घन रंग	वजन
२२) रसगुळा, गुलाबजाम व इतर गोड पदार्थ	वजन
२३) तयार कपडे	संख्या व माप
२४) सर्व प्रकारचे सॉस	वजन
२५) टायर्स व ट्यूब्स	संख्या
२६) सूत	वजन किंवा सुताची लांबी

भीक नको घेऊ घामाचे दाम

शेतीमालाचा रास्त भाव हा काही मिठाईचा डबा नाही की जो घरबसल्या हाती येईल असे शरद जोशींनी दहा महिन्यांपूर्वीच सुनावले होते. रास्त भाव मिळवायचा असेल तर तो लढा लढवूनच मिळेल. पण आता या लढाईचा सैनिक

हा केवळ हाती रुमणं घेतलेला शेतकरी असणार नाही. या पुढील लढाईचा सैनिक असेल चतुरंग शेतीत प्रयत्नशील शेतकरी. सीता शेती, माजघर शेती, व्यापार शेती आणि निर्यात शेती अशा चतुरंग शेतीला पर्याय नाही.

लेखन स्पर्धा

देशाच्या कृषिइतिहासाचे पुढचे प्रकरण

वाचक भावाबहिणींनो, या अंकामध्ये केंद्रीय अर्थमंत्र्यांनी केलेल्या अंदाजपत्रकी भाषणाच्या पहिल्या भागातील शेतीसंबंधीचा काही भाग दिला आहे. त्यात आपल्याला 'देशाच्या कृषिइतिहासाचे पुढचे प्रकरण' सुरू करावयाचे आहे असे म्हटले असेल तरी अंदाजपत्रकातील प्रस्तावीत तरतुदी या शेतीक्षेत्राला पहिल्याच प्रकरणात गुरफटवून ठेवणाऱ्या आहेत.

समजा, तुम्ही अर्थमंत्री असता तर देशाच्या आजच्या परिस्थितीत शेतीविषयक धोरण कसे आखले असते? तुमचे विचार सुमारे २००० शब्दांत लिहून कळवा.

पहिल्या तीन लेखांना अनुक्रमे रु. ७५/-, रु. ५०/- व रु. २५/- ची पारितोषके देण्यात येतील.

- * लेख कागदाच्या एकाच बाजूस लिहावा.
- * लेख सुवाच्य अक्षरात असावा.
- * काही मजकूर इतर ठिकाणाहून उसना घेतला असल्यास त्याचा संदर्भ द्यावा.
- * लेख उशिरात उशिरा दि. २१ मार्च १९९२ पर्यंत पोहोचेल या बेताने पाठवावा.

— संपादक

पाक्षिक शेतकरी संघटक
मालक — मोहन बिहारीलाल परदेशी
मुद्रण स्थळ — चाकण प्रिंटिंग प्रेस, चाकण

संपादक, मुद्रक, प्रकाशक
सुरेशचंद्र म्हात्रे
फोन : द्वारा ५०६८२

६ व २१ तारखेला प्रसिद्ध होतो.
प्रकाशन स्थळ व पत्रव्यवहाराचा पत्ता
११८७/६६ शिवाजीनगर, पुणे ४११ ००५.